

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 8 maj 2026

Mål nr
B 8157-25

PARTER

Klagande

M.A.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat P.S.

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Narkotikabrott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2025-09-12 i mål B 5010-25

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut endast på det sättet att M.A. döms för elva fall av narkotikabrott av normalgraden.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd i den del av målet som har förklarats vilande.

P.S. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av M.A. i Högsta domstolen med 32 811 kr. Av beloppet avser 24 390 kr arbete, 1 859 kr tidsspillan och 6 562 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

M.A. har i första hand yrkat att åtalet mot honom ogillas i dess helhet, i andra hand att målet återförvisas till hovrätten för fortsatt handläggning. Under alla förhållanden har han yrkat att beslutet om utvisning upphävs.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 6.

DOMSKÄL

Vad målet gäller

1. Målet handlar om vad som är en s.k. brottsenhet vid flera försäljningar av narkotika under en kortare tidsperiod samt om hur det samlade straffvärdet för brottsligheten ska bestämmas.

Bakgrund

2. M.A. åtalades för att, tillsammans och i samråd eller samförstånd med andra personer, under fyra dagar – den 4, 9, 25 och 26 oktober 2024 – vid elva tillfällen ha överlåtitt kokain till olika personer på skilda platser i

och kring Göteborg. Han påstods via en viss telefon ha tagit emot de olika beställningarna genom sms eller samtal medan andra personer påstods ha mött upp köparna samma dag som beställningarna ägt rum och överlåtut narkotikan. Det påstods vidare att överlåtelserna utgjort led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning.

3. Åtta av överlåtelserna avsåg mellan 0,76 och 0,8 gram, medan resterade tre överlåtelser avsåg 1,52, 1,6 respektive 4 gram. Den sammanlagda mängden uppgick till 13,48 gram kokain.

4. Tingsrätten frikände M.A. eftersom det inte ansågs bevisat att han hade hanterat telefonen i samband med de aktuella överlåtelserna.

5. Hovrätten har, efter att åklagaren överklagat och åberopat ytterligare bevisning angående vem som hanterat telefonen, dömt M.A. enligt åtalet. Det nära tidsmässiga och sakliga sambandet mellan gärningarna har enligt hovrätten medfört att agerandet ska bedömas som ett och samma narkotikabrott med ett straffvärde om ett år och tio månader. Påföljden har, efter nedsättning på grund av en längre tids häktning med restriktioner, bestämts till fängelse i ett år och nio månader. Villkorligt medgiven frihet har förverkats. M.A. har även utvisats och återreseförbudet har bestämts till tio år.

6. Högsta domstolen har, med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett om de faktiska förhållandena kring gärningarna och uppsåt, meddelat prövningstillstånd i fråga om antalet brott och påföljd. Frågan om prövningstillstånd rörande utvisning har vilandeförklarats.

Den straffrättsliga regleringen

7. Olovlig befattnings med narkotika är straffbar enligt 1 § första stycket 1–5 narkotikastrafflagen (1968:64). I stort sett all slags befattnings är straffbar. Straffet för narkotikabrott är fängelse i högst tre år.

8. I andra stycket anges att om en gärning som avses i första stycket innebär att gärningsmannen säljer narkotika eller annars befattar sig med narkotika som är avsedd att säljas är straffet fängelse i lägst sex månader och högst tre år. Detsamma gäller enligt tredje stycket vid viss annan hantering som är avsedd att främja narkotikahandel.

9. Andra och tredje styckena infördes den 1 juli 2023 och innebär att ett högre minimistraff numera gäller för befattning med narkotika som är avsedd att säljas. Syftet med ändringen var att kraftigt markera allvaret i brottslighet som typiskt sett förekommer inom kriminella nätverk, såsom narkotikaförsäljning, för att därigenom bekämpa gängen och deras kriminalitet. Det förhöjda minimistraffet angavs vara proportionerligt bland annat med hänsyn till att den narkotikaförsäljning som bedrivs av kriminella nätverk i regel har karaktär av välorganiserad och storskalig affärsverksamhet med ett tydligt vinstsyfte. Med hänsyn till de skadeverkningar narkotikaförsäljning medför ansågs höjningen av straffminimum inte heller som oproportionerlig i de fall brottet begås utan anknytning till kriminella nätverk. (Se prop. 2022/23:53 s. 100 f., 104 och 111.)

Ett eller flera brott?

10. Vid upprepat brottsligt handlande uppkommer ibland frågan om gärningsmannen ska dömas för ett eller flera brott. Hur brottsligheten bedöms i detta avseende kan ha praktisk betydelse för bland annat gradindelningen och det kan i vissa situationer också påverka straffvärdet för den samlade brottsligheten. (Jfr t.ex. ”Ett eller flera bokföringsbrott” NJA 2022 s. 562 p. 7.)

11. Vad som utgör en brottsenhet bestäms med utgångspunkt i vilken typ av brott som är aktuell och kan därtill vara beroende av flera olika faktorer såsom rums- och tidsmässiga samband samt antalet angreppsobjekt.

Brottets skyddsintresse kan också ge ledning. Ytterst bestäms vad som är möjligt att samla under en brottsenhet av den handlingsbeskrivning som straffbestämmelsen anger. (Jfr t.ex. ”Ett eller flera bokföringsbrott” p. 5 och 6 med där gjorda hänvisningar.)

12. Utgångspunkten är att det, så snart de i straffbestämmelsen angivna rekvisiten är uppfyllda, föreligger ett fullbordat brott och därmed normalt även en brottsenhet. Undantag är tänkbara men vanligen endast när det finns ett nära tidsmässigt eller rumsligt samband mellan de olika moment som annars skulle utgöra egna brottsenheter. (Jfr ”De upprepade förfalskningarna” NJA 2018 s. 378 p. 12.)

13. Huvudregeln vid bedömning av brottsenhet vid narkotikabrott är att varje tidsmässigt avgränsad olovlig befattningsmed narkotika ska ses som en brottsenhet. Detta innebär till exempel att varje överlåtelse normalt är att uppfatta som en brottsenhet. (Se prop. 1984/85:46 s. 16, jfr ”Upprepade försäljningar av narkotika I” NJA 1971 s. 396 och ”Den andra sortens narkotika” NJA 2021 s. 3 p. 7. Jfr dock ”Grillen” NJA 2017 s. 814.)

Straffvärde

Allmänt om bedömning av straffvärde

14. Straff ska, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. Vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. (Se 29 kap. 1 § brottsbalken.)

15. I 29 kap. 2 och 3 §§ anges sådana försvårande respektive förmildrande omständigheter som ska beaktas vid straffmätningen. En försvårande omständighet är enligt 2 § 6 att brottet utgjort ett led i en brottslighet som

utövats i organiserad form eller systematiskt liksom att brottet föregåtts av särskild planering.

16. Vid straffvärdebedömningen ska det göras en samlad bedömning av alla de omständigheter som har betydelse. I det sammanhanget måste det undvikas att en och samma omständighet beaktas i flera led av bedömningen och därigenom får en alltför stor påverkan på straffmätningen.

Straffvärdet för flerfaldig brottslighet

17. Vid flerfaldig brottslighet ska ett straffvärde för den samlade brottsligheten bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan. Det brukar ske med ledning av den s.k. asperationsprincipen. Även om förhållandena kan vara olika, beroende på vilka brott som är aktuella och vilka tidsmässiga eller andra samband som föreligger mellan dem, finns det vissa allmänna grundtankar att utgå ifrån.

18. Tillämpningen av asperationsprincipen utgår i allmänhet från det allvarligaste av de brott som föreligger till bedömning. Till straffvärdet för detta läggs en efter hand minskande del av straffvärdet för vart och ett av de övriga brotten efter brottens allvar. En allmän kontroll måste göras av att ett på så sätt beräknat straffvärde inte framstår som oproportionerligt i förhållande till den typ av brottslighet som är aktuell. Tillämpningen kan påverkas bland annat av brottens relativa straffvärde i förhållande till varandra, men också av vilken straffnivå som brottsligheten mer allmänt ligger på. (Jfr bl.a. ”Skärtorsdagsdomen” NJA 2008 s. 359, särskilt s. 365 och ”De upprepade förfalskningarna” p. 31 och 32.)

19. När flerfaldig brottslighet har utövats systematiskt eller föregåtts av särskild planering kan det vara motiverat att låta den nedsättning av den samlade brottslighetens straffvärde som följer av asperationsprincipen bli något mindre än annars. Detta kan ske inom ramen för den allmänna

efterkontroll som alltid ska göras. (Jfr t.ex. ”De upprepade förfalskningarna” p. 33.)

20. Den tillämpliga straffskalan bestäms vid flerfaldig brottslighet på fängelsenivå med stöd av 26 kap. 2 § brottsbalken. Fängelse på viss tid får då sättas över det svåraste av de tillämpliga maximistraffen på det sätt som framgår av paragrafen. När det är fråga om flera narkotikabrott enligt 1 § andra stycket narkotikastrafflagen innebär det att straffskalan sträcker sig från fängelse i lägst sex månader till fängelse i högst fyra år.

21. När sammanvägningen av straffvärden avser flerfaldig brottslighet av normalgraden finns det inte något hinder mot att använda den del av straffskalan som överlappar straffskalan för grovt brott (jfr ”Upprepade övergrepp i rättssak” NJA 2019 s. 747 p. 44). Straffet för den samlade brottsligheten ska dock avspegla dess allvar i förhållande till annan brottslighet. Det är sällan rimligt att straffet för flera lindriga brott ska motsvara straffet för ett betydligt allvarligare brott (jfr ”Penningtvättshjälpen I” NJA 2018 s. 1010 p. 20). Vid den bedömningen måste emellertid beaktas det straffvärde som lagstiftaren – genom angivande av straffskalan – har gett de brottstyper som är aktuella.

Straffvärde vid narkotikabrottslighet

22. Högsta domstolen har i flera avgöranden uttalat att det vid straffvärdebedömning avseende narkotikabrott är angeläget att domstolen inte enbart utgår från sort och mängd utan att den också beaktar andra omständigheter, till exempel gärningsmannens roll i brottsligheten och insikter om det sammanhang i vilket narkotikahanteringen sker. Vid en sammantagen bedömning kan det leda till både ett högre och ett lägre straffvärde än vad som hade varit fallet utifrån ett rent sort- och mängdresonemang. (Jfr t.ex. ”Lönnfacken I” NJA 2018 s. 150 p. 17 och 18 med där gjorda hänvisningar.)

23. När det gäller brott enligt 1 § andra och tredje styckena narkotikastrafflagen är det försäljningssyftet i sig som motiverar det högre minimistraffet i jämförelse med övriga befattningar med narkotika. Det betyder att försäljning även av små mängder har ett relativt högt straffvärde. (Se p. 9 samt jfr prop. 2022/23:53 s. 112.)

Bedömningen i detta fall

24. M.A. ska dömas för försäljning av kokain till olika personer på skilda platser i och kring Göteborg vid elva tillfällen under en period av cirka tre veckor. Försäljningarna utgör fullbordade och avgränsade gärningar. Varken tillvägagångssättet eller den tids- och rumsmässiga relationen mellan gärningarna medför att de ska bedömas som ett och samma brott, utan varje försäljning utgör en brottsenhet. Var och en av gärningarna är att bedöma som narkotikabrott enligt 1 § första stycket 1 och andra stycket narkotikastrafflagen.

25. De enskilda brott som M.A. gjort sig skyldig till har som utgångspunkt ett straffvärde på sex månader eller strax däröver. Brotten måste visserligen anses ha utgjort led i en brottslighet som i viss mån har utövats organiserat och systematiskt. Detta kan dock inte påverka straffvärdet på något mer beaktansvärt sätt; omständigheterna avviker inte från vad som får anses vara normalt vid den typ av narkotikabrott som träffas av det förhöjda minimistraffet.

26. En sedvanlig tillämpning av asperationsprincipen leder i detta fall till ett samlat straffvärde på den nivå som hovrätten har kommit fram till. Av de skäl som utvecklats i föregående punkt bör det förhållandet att brotten har utgjort led i en brottslighet som har utövats i viss mån systematiskt inte påverka bedömningen annat än förhållandevis marginellt.

27. Den allmänna efterkontroll som måste göras ska utgå från lagstiftarens ställningstagande att narkotikabrott enligt 1 § andra och tredje styckena narkotikastrafflagen har ett betydligt högre minimistraff än andra narkotikabrott av normalgraden. Med den utgångspunkten finns det – även om det innebär att försäljningarna får ett relativt högt straffvärde i förhållande till den samlade mängden narkotika som har hanterats – inte anledning att bedöma straffvärdet på annat sätt än vad hovrätten har gjort.
28. Med hänsyn till den tid som M.A. varit häktad med restriktioner bör fängelsestraffet sättas något lägre än straffvärdet och, som hovrätten angett, bestämmas till fängelse ett år och nio månader.
29. Det finns, vid den bedömning som nu gjorts, inte anledning att ändra hovrättens dom i frågan om förverkande av villkorligt medgiven frihet. Det finns inte heller anledning att meddela prövningstillstånd i utvisningsfrågan. Hovrättens dom ska därmed stå fast även i dessa delar.
30. Hovrättens domslut ska alltså ändras endast på så sätt att M.A. ska dömas för narkotikabrott vid elva tillfällen.
-

I avgörandet har deltagit justitieråden Petter Asp, Stefan Reimer, Johan Danelius, Margareta Brattström (referent) och Katrin Hollunger Wågnert. Föredragande har varit justitiesekreteraren Veronica Olofsson.